

شناسایی شاخص‌های اثربخشی مدارس ابتدایی شهرستان ارومیه در جهت بهبود سیستم آموزشی مدارس

فرشید رستم زاده^۱، کوثر قاسم زاده^۲، اسما قلی زاده^۳، سیما عنصری^۴

^۱ دکتری مدیریت آموزشی، گروه علوم تربیتی، واحد ارومیه، دانشگاه آزاد، ارومیه، ایران (نویسنده مسئول)

^۲ کارشناسی پیوسته ژنتیک، واحد مراغه، دانشگاه آزاد، مراغه، ایران

^۳ کارشناس آموزش ابتدایی، گروه علوم تربیتی، واحد ارومیه، دانشگاه آزاد، ارومیه، ایران

^۴ کارشناس آموزش ابتدایی، گروه علوم تربیتی، واحد ارومیه، دانشگاه آزاد، ارومیه، ایران

چکیده

پژوهش حاضر به دنبال شناسایی شاخص‌های اثربخشی مدارس ابتدایی شهرستان ارومیه در جهت بهبود سیستم آموزشی مدارس به روش سنتزپژوهی می‌باشد. این پژوهش از نظر هدف و ماهیت از نوع تحقیقات کاربردی و از نظر فلسفه پژوهش از نوع آمیخته (به دو شیوه کمی و کیفی) انجام شده است. در مرحله کیفی، نمونه‌گیری به صورت هدفمند و براساس معیارهای ورود در بازه زمانی ۱۳۸۹-۱۴۰۱ انجام شد. جامعه پژوهش شامل ۱۰۱ مقاله، کتاب و پایان‌نامه بود که براساس معیارهای خروج، ۴۰ مقاله به عنوان نمونه انتخاب شدند. تحلیل داده‌ها بر اساس الگوی شش مرحله‌ای روبرتس صورت گرفت. برای کدگذاری یافته‌ها از دو ارزیاب مستقل استفاده شد و برای تأیید نتایج از فرمول کاپا کوهن بهره گرفته شد که میزان توافق بین ارزیاب‌ها ۰,۷۶ محاسبه شد. نتایج پژوهش نشان داد که شاخص‌های اثربخشی مدارس در هفت محور اصلی طبقه‌بندی می‌شوند: کیفیت تدریس و یادگیری، تعاملات مثبت معلم و دانش‌آموز، مشارکت والدین در آموزش، رهبری آموزشی مدیران، محیط یادگیری مناسب، عدالت آموزشی و ارزیابی مستمر عملکرد. این شاخص‌ها نقش کلیدی در بهبود سیستم آموزشی ایفا می‌کنند و می‌توانند به عنوان مبنایی برای سیاست‌گذاری‌های آموزشی مورد استفاده قرار گیرند. به طور خاص، توجه به عوامل انسانی مانند تعامل معلمان و دانش‌آموزان، ارتقای مهارت‌های رهبری مدیران و مشارکت خانواده‌ها، همراه با بهره‌گیری از نوآوری‌های آموزشی و توسعه محیط‌های یادگیری، تأثیر چشمگیری بر بهبود کیفیت آموزش در مدارس ابتدایی دارد. این نتایج می‌تواند مسیر مناسبی برای ارتقای اثربخشی مدارس و تحقق اهداف آموزشی فراهم سازد.

واژه‌های کلیدی: اثربخشی مدارس، سیستم آموزشی، سنتزپژوهی، شاخص‌های اثربخشی

مقدمه

نهاد آموزش و پرورش از مهم ترین خرده نظام های جوامع مدرن محسوب می شود و به عنوان بارزترین نمود سرمایه گذاری نیروی انسانی نقش اصلی را در توسعه سرمایه انسانی و پیشرفت جوامع بشری ایفا می نماید. امروزه به دلیل گسترش علوم و تجارب بشری و توسعه فناوری و پیشرفت های صنعتی، گرایش به سازمان های آموزش و پرورش امری فراگیر و جهانی شده است (درویشی، رستم زاده و اشرفی، ۱۴۰۳: ۴۲). به حدی که یکی از شاخص های مهم رشد هر جامعه را وسعت دامنه وظایفی می دانند که نظام آموزش و پرورش آن به عهده گرفته است. از آنجایی که بخش قابل توجهی از فعالیت های آموزش و پرورش در مدارس صورت می گیرد، مدارس به عنوان یک نظام اجتماعی حساس و مهم، از جایگاه خاصی برخوردارند. مدارس در صورتی خواهند توانست وظیفه خطیری را که به دوش آنهاست به نحو احسن انجام دهند که سازمان های سالم و پویایی باشند (شاهدوستی، ۱۳۹۰: ۱۸).

بیان مساله:

مساله موفقیت یا فقدان موفقیت در امر تحصیل از مهمترین دغدغه های هر نظام آموزشی در تمامی جوامع است. موفقیت و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان هر جامعه نشان دهنده موفقیت نظام آموزشی در زمینه هدف یابی و توجه به رفع نیازهای فردی است (شاهدوستی، ۱۳۹۰: ۳۳). بنابراین پیشرفت تحصیلی دانش آموزان یکی از شاخص های مهم در ارزیابی آموزش و پرورش است و در واقع تمام کوشش ها و کشتش های این سازمان برای جامه عمل پوشاندن به این امر است (بنی اسد، قلیزاده و خندقی، ۱۳۹۶: ۱۲۰). بر همین اساس نهاد آموزش و پرورش که از ابزارهای مهم تحقق اهداف و مقاصد اجتماعی و از پایه های اساسی رشد و توسعه هر کشوری محسوب می شود و از این نهاد به عنوان صنعت رشد یاد می شود و دولت ها بخش بزرگی از بودجه اجتماعی خود را به تقویت این نهاد و بهبودی کیفیت و اثربخشی آن اختصاص می دهند، می بایست سعی بر این داشته باشد که در راستای هزینه های کلانی که صرف مدارس و تجهیز آنها می کند، نتایج مطلوب را دریافت کند و در مسیر اثربخش کردن مدارس و بالا بردن میزان پیشرفت و بهبود دانش آموزان در همه سطوح برنامه ریزی های کوتاه و بلند مدت داشته باشد (پاهنگ، مهدیون و یاریقلی، ۱۳۹۶: ۱۸۵). دغدغه همه جوامع این است بدانند آیا نظام آموزشی آنها قادر است دانش آموزان را به افرادی ماهر، موفق و مفید برای جامعه تبدیل کند؟ این دغدغه محرک انجام پژوهش های اثربخشی در حیطه آموزش بوده است. علاوه وافر نسبت به شناخت ابعاد و ویژگیهای یک مدرسه اثربخش، ریشه ای کهن و آینده ای بلندمدت دارد، چراکه به طور مداوم یافته های تازه ای نمایان میشود. بر همین اساس است که از اثربخشی مدرسه با عبارت «یک سفر بی پایان» یاد شده است بنابراین هدف تمامی نظام های آموزشی، برپا کردن مدارس خوب و باکیفیت است (پورحیدر و همکاران، ۱۴۰۰: ۱۲۵-۱۲۶).

کیفیت مدارس مستلزم تلاش و کارجمعی و هماهنگی کلیه مؤلفه های داخلی و خارجی نظام مدرسه است (ترکمان و رستم زاده، ۱۳۹۵: ۵۸). از میان بخش های گوناگونی که در آموزش و پرورش به طور رسمی فعال هستند، مدرسه ها عموماً و دوره متوسطه خصوصاً، به عنوان یک نهاد اجتماعی حساس، نقش مهمی در تحقق هدف های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی به عهده دارند و لازمه تحقق این هدف ها، ایجاد و تقویت محیط های جذاب و با کیفیت است. نقش مدارس در خودکفایی جامعه امروز بسیار زیاد و ارزشمند است (آلزهرا، ۲۰۱۶: ۱۴۷). مدارس به عنوان پایه و اساس جامعه امروز، مطرح می شوند، زیرا آنها زمینه ای فراهم میکنند که دانش آموزان دانش جدید را به دست آورند، مهارت های خود را کشف کرده و آنها را توسعه دهند، شناخت بالایی داشته باشند و در نهایت به اعضای جامعه تبدیل شوند. مدارس نه تنها به منظور کمک به دانش آموزان در به دست آوردن دانش و علم فعالیت می کنند؛ بلکه با آموزش های برنامه ریزی شده خود در حوزه ارزشها، نگرشها و مهارتها تلاش می کنند تا دانش آموزان را به متفکرانی نوآور و صاحب ایده و نظر تبدیل کنند (روزن^۱، ۲۰۲۰: ۱۱۲). اثربخشی اگرچه

^۱ Rousen

مسئله ای پیچیده در ادبیات مدرسه است، بدون تردید ابزاری رایج و مهم برای ارزشیابی عملکرد مدارس محسوب میشود (رستم زاده و رستم زاده، ۱۳۹۷: ۵۲). از طرفی دیگر اثربخشی سیستم های آموزشی، به ویژه مدارس همچنان در قالب یک موضوع مدیریتی و تربیتی به تفکر و پژوهش نیاز دارد. اهمیت این موضوع زمانی بهتر درک میشود که نمیتوان بدون درک صحیح و مشترکی از مفهوم اثربخشی، تصمیم های مؤثری برای بهبود و اداره سیستم های آموزشی اتخاذ کند (آلمار، ۲۰۱۵: ۷۱۲). اثربخشی مدارس به میزان کوششی سنجیده میشود که آنها برای تحقق یادگیری در حد تسلط برای همه دانش آموزان به عمل می آورند. در واقع، دستیابی به یادگیری اثربخش و همه جانبه نشانی از تحقق مدارس اثربخش در مدرسه تلقی می شود (رستم زاده و رستم زاده، ۱۳۹۷: ۷۲). در مدارس اثربخش این اندیشه حاکم است که همه دانش آموزان می توانند یاد بگیرند. از اینرو، وظیفه مدارس، ایجاد انگیزه هر چه بیشتر برای یادگیری در دانش آموزان و پذیرفتن مسئولیت های هر چه بیشتر آنان در این زمینه است. درواقع، اثربخشی مدارس اشاره به توانایی یک مدرسه برای دستیابی به نتایج مطلوب دارد. برخی از مطالعات نشان می دهد که تعداد قابل توجهی از دانش آموزان موفق به دستیابی به نتایج مثبت مدرسه نمی شوند و بدون کسب دانش و مهارتهایی که لازمه زندگی در جهان پیچیده و چالش برانگیز است وارد جامعه می شوند. نتیجه این ضعف، نشأت گرفته از اثربخش نبودن مدارس است (ایمانی و همکاران، ۱۳۹۶: ۳۶). با عنایت به تبیین متغیرهای تحقیق و پیشینه تحقیق، تحقیق حاضر به دنبال بررسی مولفه و شاخص های اثربخشی مدارس ابتدایی شهرستان ارومیه در جهت بهبود سیستم آموزشی مدارس می باشد.

اهمیت و ضرورت تحقیق

کاهش اثربخشی آموزشی به معنای انجام نشدن یا ناقص انجام شدن فرایند یادگیری و صورت نگرفتن جامعه پذیری کامل دانش آموزان (آینده سازان کشور) است که خود این امر نیز سبب کاهش سطح سواد، نبود کارشناسان و متخصصان در زمینه های مختلف و نبود شهروندان آگاه در آینده خواهد شد. به عبارت دیگر، پایین بودن اثربخشی معلمان در کشورهایمانند ایران به معنای نبود پیشرفت در مسیر توسعه کاهش سرعت در مسیر توسعه یافتگی است و این امر مدت زمان پیشرفت و توسعه را دوچندان میکند، بنابراین ضروری است به این مسئله رسیدگی شود (بنی اسد، قلیزاده و خندقی، ۱۳۹۶: ۱۱۸). مدارس به مثابه پایدارترین شکل نهاد آموزش و پرورش همواره در معرض پرسش هایی در قبال کیفیت خود بوده اند. تحقق مدرسه باکیفیت در ترکیب با مفهوم مدیریت کیفیت، سازه ای گسترده و چندبعدی است که مستلزم بازآرایی ساختار مدارس، بهبود محصولات و خدمات مدرسه، مشارکت همه جانبه و ایجاد فضای اطمینان بخش برای همه گروه های ذینفع مدرسه است (خلخال و قهرمانی، ۱۳۹۱: ۱۱). کیفیت مدارس و عوامل مؤثر بر آن مسئله ای بسیار مهم است که مرکز توجه متخصصان تعلیم و تربیت بوده است. عواملی همچون خانواده، محیط زندگی، مدرسه و خدمات مدرسه، معلمان، مدیران، برنامه آموزشی، دانش آموز، قوانین و مقررات مدرسه، جو مدرسه، فرهنگ مدرسه، انتظارات جامعه از مدرسه، نیروی انسانی متخصص و متعهد، مدیریت آموزشی قوی، ویژگی های فراگیران، فرایندهای یادگیری و یاددهی، همچنین کیفیت معماری در محیط های یادگیری، در کیفیت مدارس دخیل هستند. این عوامل و بسیاری از عوامل دیگر نیز در اثربخشی مدارس دخیلاند؛ بنابراین باید همه عوامل در نظر گرفته شوند. جامعه اگر بخواهد همگام با پیشرفت علمی جهان حرکت کند باید به نقش این عوامل بها دهد و هرگز از تأثیر عوامل چندگانه غافل نشود (شاهدوستی، ۱۳۹۰: ۱۴). امید می رود نتایج بدست آمده از این تحقیق مورد استفاده آموزش و پرورش بخصوص معلمان ابتدائی شهر ارومیه قرار بگیرد.

ادبیات تحقیق

مدرسه اثربخش

مدرسه اثربخش یک محیط یادگیری است که در آن به رشد دانش آموزان در حوزه های شناختی، عاطفی، روحی، اجتماعی و زیبایی شناختی به طور صحیح پرداخته میشود. مدارس اثربخش، مدارس هستند که دانش آموزان خود را در یک محیط آموزشی مطلوب به رشد و توسعه همه جانبه میرسانند. مدارس اثربخش، همان مدارس خوبی هستند که نتایج موردنظر را در واحد سازمانی تولید می کنند. یک مدرسه اثربخش میتواند در قالب مدرسه ای تعریف شود که در آن پیشرفتهای شناختی، عاطفی، روانی، اجتماعی و زیبایی شناسی دانش آموزان به بهترین نحو پشتیبانی می شود و اساساً به واسطه رویکرد خود، یک محیط یادگیری مطلوب برای فراگیران خود ایجاد میکند. در تعریف مشابه؛ اما کلی تر دیگری، مدرسه اثربخش در قالب مدرسه ای تعریف شده است که به رشد و توسعه دانش آموزان در تمامی جنبه های اجتماعی، علمی، عاطفی، اخلاقی و زیبایی شناختی با جلب رضایت معلمان در جایگاه عضو مهم این مدرسه، استفاده مؤثر از منابع، انجام اهداف و سازگاری با محیطزیست میپردازد (اکبری نیا، ۱۳۹۷: ۲۲). بوته (۲۰۱۸) معتقد است اهداف تحقق یافته یک مدرسه یا عملکردهای مناسب مدرسه در همه جنبه ها و پیشرفت تجربیات فراگیران طبق نظر آکان (۲۰۱۷) مدارس اثربخش، همان مدارس خوبی هستند که نتایج موردنظر را در واحد سازمانی به نام «مدرسه» ولید می کنند. یک مدرسه اثربخش میتواند در قالب مدرسه ای تعریف شود که در آن پیشرفتهای شناختی، عاطفی، روانی، اجتماعی و زیبایی شناسی دانش آموزان به بهترین نحو پشتیبانی میشود و اساساً به واسطه رویکرد خود، یک محیط یادگیری مطلوب برای فراگیران خود ایجاد می کند.

شاخص های مدارس اثربخش

شیرنز (۲۰۱۳) ۹ شاخص برای مدارس اثربخش شناسایی کرده است که هر یک از آنها عبارت است از: مشارکت با جامعه، تأمین منابع مالی و انسانی، سیاست دستیابی به اهداف و چشم اندازهای تعریف شده، رهبری آموزشی حرفه ای، جوسازمانی امن، استفاده مؤثر از زمان، فراهم نمودن فرصت یادگیری برای دانش آموزان و پرسنل و حتی در برخی از موارد والدین، ارزیابی میزان پیشرفت دانش آموزان، کیفیت تدریس، ارتباط گیری و مدیریت کلاس معلمان (اکبری نیا، ۱۳۹۷: ۱۸). از نظر وو (۲۰۱۱) شاخص های مدارس اثربخش عبارت است از: برنامه ریزی در محیط مدرسه، کیفیت بالای تدریس معلمان، رفتار خوب دانش آموزان، ارتباطات اداری به نسبت خوب، دستاوردهای آکادمیک دانش آموزان و انتظارات بالا از آنها، رضایتمندی کاری معلمان، تنظیم برنامه های آموزشی، ارتباط مدرسه و والدین، ارتباط خوب معلمان، دانش آموزان و وظایف مدیر مدرسه. گرب (۲۰۱۱) در مطالعات گسترده خود پیرامون عوامل مرتبط با اثربخش بودن مدارس، مواردی از جمله نسبت رهبری مدیران با کیفیت آموزشی، تمرکز آموزشی گسترده و فراگیر، وجود جوّ منظم و ایمن برای آموزش و یادگیری، انتظارات معلم در دستیابی همه دانش آموزان به حداقل تسلط آموزشی و موفقیت تحصیلی دانش آموزان در قالب معیار ارزشیابی برنامه را تأکید کرده است.

^۲Botha^۳Akan^۴Scheerens^۵Wu^۶Greb

پیشینه تحقیق

نتایج احصاء شده از تحقیق پورحیدر و همکاران (۱۴۰۰) تحت عنوان تحلیل نقش ارزشیابی عملکرد معلمان در اثربخشی مدرسه با میانجیگری اشتیاق شغلی، احساس عدالت و اعتماد سازمانی حاکی از آن است بین اثربخشی مدرسه و ارزشیابی عملکرد رابطه مستقیم مثبت معنی دار وجود ندارد.

ایمانی و همکاران (۱۳۹۸) در تحقیقی به بررسی مؤلفه ها و شاخص های اثربخشی مدارس برای ارائه مدل در راستای بهبود سیستم آموزشی مدارس پرداختند و نتایج حاصل شده نشانگر آن بود که ۱۶ مؤلفه و ۶۵ شاخص شناسایی شد که نام گذاری آنها بر اساس مبانی نظری شکل گرفت. کوشکباغی (۱۳۹۵) در تحقیق خود تحت عنوان رابطه ارزیابی عملکرد معلمان با اثربخشی مدارس به این نتیجه رسید که بین ارزیابی عملکرد معلمان و اثربخشی مدارس رابطه مثبت و معنادار وجود دارد. راهایو و همکاران (۲۰۱۸) در پژوهشی به بررسی تأثیر صلاحیتهای حرفه ای، نوآوری و هوش هیجانی معلمان بر اثربخشی مدارس پرداخته است. نتایج به دست آمده بیانگر آن بود که نوآوری، هوش هیجانی و صلاحیتهای حرفه ای معلمان بر اثربخشی مدارس تأثیر مستقیم می گذارد. چاین و همکاران (۲۰۱۶) در پژوهشی به تحلیل روابط میان بودجه بندی مدرسه، مدیریت نوآورانه و اثربخشی مدارس در کشور تایوان پرداخته است. نتایج به دست آمده نشان داد که مدیریت نوآورانه به طور مستقیم باعث افزایش اثربخشی مدرسه میشود. گری^۱ (۲۰۱۶) در پژوهشی به بررسی تأثیر اعتماد جمعی و کارایی جمعی بر اثربخشی مدرسه پرداخته است. نتایج نشان دهنده تأثیر دو متغیر اعتماد جمعی و کارایی جمعی بر اثربخشی مدرسه بوده است. آلامار^۲ (۲۰۱۵) پژوهشی را به منظور شناسایی عوامل تأثیرگذار بر اثربخشی مدارس انجام داده است. نتایج به دست آمده نشان داده است که مشکل عمده مدارس یاد شده نبود رهبری مؤثر، معلمان مؤثر و محیط کارآمد در مدرسه است و بر این اساس، پژوهشگر توصیه های قابل اعتماد برای ارتقای کیفیت آموزش در عربستان سعودی و افزایش اثربخشی در سطح مدارس دولتی این کشور ارائه داده است.

چالمرز و گاردنر^۳ (۲۰۱۵) در پژوهش خود با عنوان چارچوب ارزیابی برای شناسایی اثربخشی و تأثیر برنامه های توسعه استادان دانشگاهی، بیان داشتند که در خصوص ساختار چارچوب اثربخشی علمی توسعه حرفه ای باید مؤلفه های دانش، مهارت و عمل مدرس؛ فعالیتهای دانش آموزی و افزایش یادگیری؛ شیوه ها و روشهای تدریس؛ منابع؛ فرهنگ؛ سیاستهای آموزشی و آموزش دانش پژوهی را باید در نظر گرفت.

روش تحقیق

پژوهش حاضر از نظر هدف و ماهیت از نوع تحقیقات کاربردی و از نظر فلسفه پژوهش و مسیر اجرا از نوع آم به صورت پژوهش آمیخته (کیفی - کمی) انجام شده است. مطالعه شناسایی شاخص های اثربخشی مدارس ابتدایی شهرستان ارومیه در جهت بهبود سیستم آموزشی مدارس، ذکر شده در ادبیات تخصصی (از روش سنتز پژوهی) استفاده شده است. هدف از سنتز پژوهی تولید دانش جدید از طریق روشن ساختن روابط و تنشها و اختلافات بین گزارشها مطالعات منفردی است که بیش از این دیده نشده اند. این روش شامل انتخاب هدفمند، مرور، تحلیل و ترکیب گزارشها پژوهشی دستاورد در یک موضوع مشابه است؛ این روش، که در برخی موارد از آن به عنوان فراتحلیل کیفی نیز یاد می شود، سعی دارد تحقیقات در برگیرنده را تحلیل و تناقضات موجود در منابع پژوهشی آن را حل کرده و، ضمن یکپارچه کردن نتایج، موضوعات اصلی را نیز برای تحقیقات آینده

^۱Chin^۲Gray^۳Alammar^۴Chalmers And Gardiner

مشخص نماید. حوزه این پژوهش شامل کلیه مقالات علمی پژوهشی دهه اخیر در منابع داخلی از (۱۳۸۹ تا ۱۴۰۱) استفاده شده است در این پژوهش محقق پس از دریافت و جمع آوری اطلاعات از پایگاه های اطلاع رسانی به مشخص کردن نام محقق یا محققین، سال انتشار، عنوان ادبیات تخصصی شاخص های اثربخشی مدارس ابتدایی شهرستان ارومیه در جهت بهبود سیستم آموزشی مدارس شد؛ سپس ۴۰ مقاله و کتب و خبر متناسب با اهداف پژوهش انتخاب، بعد از شناسایی مقولات، مفاهیم و کدهای اثربخشی مدارس ابتدایی شهرستان ارومیه در جهت بهبود سیستم آموزشی مدارس و ارزیابی روایی و پایایی آن، دید اولیه اثربخشی مدارس ابتدایی شهرستان ارومیه در جهت بهبود سیستم آموزشی مدارس تحقیق شکل گرفت. در بخش دوم تحقیق که روش پیمایش را شامل می گردید با استفاده از نظرات خبرگان و روش دلفی، این شاخص ها بررسی شد. و در نهایت برای بررسی اثربخشی مدارس ابتدایی شهرستان ارومیه در جهت بهبود سیستم آموزشی مدارس از روش تحلیل محتوا استفاده شد، که از بین خبرگان ۱۴ نفر به عنوان نمونه آماری به روش نمونه گیری گلوله برفی استفاده شد و در نهایت اثربخشی مدارس ابتدایی شهرستان ارومیه در جهت بهبود سیستم آموزشی مدارس مورد بحث قرار گرفت.

یافته ها

برای پاسخگویی سوالات پژوهش بعد از سنتز پژوهی از روش دلفی برای تایید مولفه های به دست آمده استفاده شد، برای استفاده از نظر خبرگان در روش دلفی، از ترکیب گروه خبرگان شامل اساتید رشته برنامه ریزی درسی و مدیریت آموزشی استفاده شده است. بررسی داده های جمعیت شناختی آنها نشان داد که میانگین تجربه کاری آنها ۱۶/۵ سال بود و میانگین سنی آنها هم ۴۵/۵ سال به دست آمد.

پرسش اول: شاخص های اثربخشی مدارس ابتدایی شهرستان ارومیه در جهت بهبود سیستم آموزشی مدارس کدامند؟ در مرحله اکتشاف مدل که از تکنیک دلفی استفاده شد، شاخص های اثربخشی مدارس ابتدایی شهرستان ارومیه در جهت بهبود سیستم آموزشی مدارس و رتبه بندی شدند.

جدول ۱ مقادیر ضریب نسبی روایی محتوا برای هر یک از مفاهیم

طیف مقوله	مفید است ضرورتی ندارد	ولی غیر ضروری	تعداد نمونه	مقدار CVR	حداقل مقدار روایی	نتیجه
کیفیت تدریس و یادگیری	۹	۱	-	۱۰	۰/۸	تأیید
پیشرفت تحصیلی دانش آموزان	۹	۱	-	۱۰	۰/۸	تأیید
تعامل معلمان با دانش آموزان	۱۰	-	-	۱۰	۱	تأیید
مشارکت والدین در آموزش	۹	۱	-	۱۰	۰/۸	تأیید
رهبری آموزشی	۹	۱	-	۱۰	۰/۸	تأیید
محیط یادگیری	۱۰	-	-	۱۰	۱	تأیید
نوآوری در روش های تدریس	۱۰	-	-	۱۰	۱	تأیید

عدالت آموزشی	۱۰	-	-	۱۰	۱	۰/۶۲	تأیید
رضایت معلمان	۱۰	-	-	۱۰	۱	۰/۶۲	تأیید
حمایت روانی-اجتماعی از دانش‌آموزان	۹	۱	-	۱۰	۰/۸	۰/۶۲	تأیید
بهره‌وری منابع انسانی	۱۰	-	-	۱۰	۱	۰/۶۲	تأیید
برنامه‌ریزی درسی مؤثر	۱۰	-	-	۱۰	۱	۰/۶۲	تأیید
دستاوردهای غیرآکادمیک دانش‌آموزان	۱۰	-	-	۱۰	۱	۰/۶۲	تأیید
ارزیابی مستمر عملکرد مدارس	۶	۱	۳	۱۰	۰/۲	۰/۶۲	عدم تأیید

در مرحله اول دلفی، پرسشنامه برای شناسایی ابعاد دراختیار اعضای پانل خبرگان قرار گرفت. در این مرحله، آنان ۱۳ مفهوم از ۱۴ مفهوم را به عنوان مهم‌ترین مفاهیم شاخص‌های اثربخشی مدارس ابتدایی شهرستان ارومیه در جهت بهبود سیستم آموزشی مدارس مطرح کردند، در مرحله دوم دلفی باهدف دریافت نظرات خبرگان بر مبنای تحلیل پرسشنامه مرحله دوم، ۱۴ پرسشنامه توزیع و دریافت گردید. در این مرحله نیز با توجه به اینکه هیچگونه شاخص جدیدی از سوی خبرگان اضافه نشد؛ از خبرگان خواسته شد تنها میزان توافق خود را نسبت به هریک از مفاهیم و کدهای مطرح شده توسط اعضای پانل بیان کنند، نتایج تحلیل در جدول شماره (۲) آمده است.

جدول ۲. مقادیر شاخص روایی محتوا برای هر یک از مفاهیم

مفاهیم	کاملاً مرتبط	مرتبط اما نیاز به بازبینی	نیاز بازبینی جدی	به غیر مرتبط	تعداد نمونه	مقدار CVI	حداقل مقدار روایی	نتیجه
کیفیت تدریس و یادگیری	۸	۱	۱	-	۱۰	۰/۹	۰/۷۹	تأیید
پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان	۹	۱	-	-	۱۰	۱	۰/۷۹	تأیید
تعامل معلمان با دانش‌آموزان	۹	۱	-	-	۱۰	۱	۰/۷۹	تأیید
مشارکت والدین در آموزش	۹	۱	-	-	۱۰	۱	۰/۷۹	تأیید
رهبری آموزشی	۸	۱	۱	-	۱۰	۰/۹	۰/۷۹	تأیید
محیط یادگیری	۹	۱	-	-	۱۰	۱	۰/۷۹	تأیید
نوآوری در روش‌های	۹	۱	-	-	۱۰	۱	۰/۷۹	تأیید

تدریس							
عدالت آموزشی	۹	۱	-	-	۱۰	۱	۰/۷۹ تأیید
رضایت معلمان	۹	۱	-	-	۱۰	۱	۰/۷۹ تأیید
حمایت روانی-اجتماعی از دانش‌آموزان	۱۰	-	-	-	۱۰	۱	۰/۷۹ تأیید
بهره‌وری منابع انسانی	۹	۱	-	-	۱۰	۱	۰/۷۹ تأیید
برنامه‌ریزی درسی مؤثر	۱۰	-	-	-	۱۰	۱	۰/۷۹ تأیید
دستاوردهای غیرآکادمیک دانش‌آموزان	۱۰	-	-	-	۱۰	۱	۰/۷۹ تأیید

اکثر تحقیقات استفاده از فراوانی درصدی را زمانی که درصد مشخصی از آراء در محدوده خاصی قرار گیرد، برای اجماع در نظر می‌گیرند. بر اساس جدول شماره (۳) نتایج حاصل از پاسخ‌های خبرگان در مرحله دلفی نشان می‌دهد که ۱۰۰ درصد پاسخگویان از مجموع ۱۳ مفهوم مورد بررسی ۳ مقوله را برای ابعاد موانع اجرای عدالت آموزشی در جامعه مهدوی بسیار ضروری ندانسته‌اند، در پژوهش حاضر از ضریب کندال برای تعیین میزان اجماع نظر میان اعضای خبرگان استفاده گردیده است که میزان آن در جدول شماره (۳) آمده است.

جدول ۳. نتایج آزمون ضریب کندال برای بررسی میزان اجماع حاصل از نظر خبرگان

تعداد	۱۳
ضریب کندال	۰/۷۴۲
ضریب خی دو	۲۱۴/۳۶۲
درجه آزادی	۱۲
بازه اطمینان	۰/۰۰۰

از آن جایی که مرحله دلفی برای دو بار تکرار شد، در دور دوم توافق بین اعضای گروه خبرگان حاصل شد $W=0/742$ که این میزان نشان‌دهنده سطح اجماع بالا در نظرات خبرگان است. حال به صورت کمی و از پرسشنامه محقق ساخته به دنبال مطالعه ر شاخص‌های اثربخشی مدارس ابتدایی شهرستان ارومیه در جهت بهبود سیستم آموزشی مدارس می‌پردازیم. یافته‌های کمی پژوهش شامل آمار توصیفی درصد شرکت کنندگان نمونه آماری در بخش پیمایش بر اساس جنسیت، تأهل، سن، سابقه کار و تحصیلات مطابق جدول شماره (۳) است.

نتیجه‌گیری

مطالعه حاضر به بررسی شاخص‌های اثربخشی مدارس ابتدایی شهرستان ارومیه با هدف بهبود سیستم آموزشی مدارس پرداخت. نتایج نشان داد که عوامل متعددی به صورت مستقیم و غیرمستقیم بر اثربخشی مدارس تأثیر می‌گذارند. کیفیت

تدریس و یادگیری به عنوان یکی از مهم ترین شاخص ها، نشان دهنده نقش معلمان در ایجاد محیطی پویا برای پیشرفت تحصیلی دانش آموزان است. همچنین، تعامل مثبت معلمان با دانش آموزان و مشارکت والدین در فرآیند آموزش، تأثیر چشمگیری بر رشد تحصیلی و شخصیتی دانش آموزان دارد.

علاوه بر این، رهبری آموزشی مدیران و توانایی آن ها در هدایت منابع انسانی و تسهیل فرایندهای یادگیری، عاملی کلیدی در بهبود عملکرد مدارس بود. نتایج حاکی از آن است که محیط یادگیری مناسب و استفاده از نوآوری های آموزشی، نه تنها کیفیت یادگیری را افزایش می دهد بلکه منجر به ایجاد عدالت آموزشی در میان دانش آموزان می شود. از سوی دیگر، حمایت روانی- اجتماعی از دانش آموزان و رضایت معلمان نقش مهمی در افزایش انگیزه و بهبود فضای آموزشی ایفا می کند. در نهایت، ارزیابی مداوم عملکرد مدارس و توجه به دستاوردهای غیر آکادمیک دانش آموزان مانند تقویت مهارت های اجتماعی و اخلاقی، از اهمیت ویژه ای برخوردار است. بنابراین، برنامه ریزی درسی مؤثر، همراه با بهره وری از منابع انسانی و امکانات مدرسه، به عنوان گامی اساسی در راستای بهبود سیستم آموزشی، باید در اولویت سیاست گذاری های آموزش ابتدایی قرار گیرد. این نتایج می تواند راهنمایی کاربردی برای مدیران و سیاست گذاران آموزشی جهت ارتقای اثربخشی مدارس ابتدایی ارائه دهد.

منابع:

- اکبری نیا، زهره (۱۳۹۷). رهبری فرایندهای یاددهی و یادگیری و رابطه آن با اثربخشی مدرسه، پایان نامه کارشناسی ارشد مدیریت آموزشی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی.
- ایمانی، جواد؛ باقری، مهدی؛ قورچیان، نادرقلی و جعفری، پریوش. (۱۳۹۶). بررسی مؤلفه ها و شاخص های اثربخشی مدارس برای ارائه مدل در راستای بهبود سیستم آموزشی مدارس، فصلنامه پژوهش های رهبری و مدیریت آموزشی، ۴(۱۴): ۶۱-۲۵.
- بنی اسد، شهین، حسین قلیزاده، رضوان و امین خندقی، مقصود. (۱۳۹۶). از اثربخشی تا تعالی: گسست نظریه، تحقیق و عمل در برنامه تعالی مدیریت مدرسه، پژوهشنامه مبانی تعلیم و تربیت، ۲(۸): ۱۲۴-۱۱۲.
- پاهنگ، نظام الدین، مهدیون، روحاله و یاریقلی، بهبود. (۱۳۹۶). بررسی کیفیت مدارس و شناسایی عوامل مؤثر بر آن: پژوهشی ترکیبی، فصلنامه مدیریت مدرسه، ۵(۱): ۱۹-۱۷۳.
- پورحیدر، رحیمه؛ سامری، مریم؛ حسنی، محمد و مرتضی نژاد، نیلوفر. (۱۴۰۰). تحلیل نقش ارزشیابی عملکرد معلمان در اثربخشی مدرسه با میانجیگری اشتیاق شغلی، احساس عدالت و اعتماد سازمانی، مدیریت بر آموزش سازمانها، ۱۰(۴): ۱۶۵-۱۴۱.
- ترکمان، مونیکا و رستم زاده، فرشید. (۱۳۹۵). مقدمه ای بر وندالیسم. تهران: انتشارات جهان ادیب
- درویشی، زین العابدین؛ رستم زاده، فرشید و اشرفی، فرشید. (۱۴۰۳). آموزش در شرایط بحران. تهران: انتشارات دانش بنیان مهر
- رستم زاده، فرشید و رستم زاده نوشین. (۱۳۹۷). مدیریت اثر بخش کلاس. تهران: انتشارات صالحیان
- شاهدوستی، لیلا. (۱۳۹۰). نقش متغیرهای محیط خانه، پیشینه دانش آموز، جو مدرسه و فرایند تدریس در پیشرفت ریاضی دانش آموزان پایه سوم راهنمایی براساس مطالعات تمیز پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید مدنی آذربایجان تبریز.
- Akan, Durdağı (2017). Effective School Evaluation in Primary Schools from the dimension of Parents. *Journal of Education and Training Studies*. 5, 1, 134-140.
- Alammar, Laila (2015). The Effective School: The Role of the Leaders in School Effectiveness. *Educational Research and Reviews*, 10, 6 p695-721.

- Alzahrani, Saeed Musaid H., Hammersley-Fletcher, Linda., Bright, Geoff (2016). Identifying Characteristics of a “Good School” in the British and Saudi Arabian Education Systems. *Journal of Education and Practice*, 7, 27, 136-148.
- Botha, R. J. (2018). School effectiveness: conceptualizing divergent assessment approaches. *South African Journal of Education EASA*, 30, 605-620.
- Chalmers, Denise and Gardiner, Di (2015). An evaluation framework for identifying the effectiveness and impact of academic teacher development programmes, *Studies in Educational Evaluation*, 46, 81-91.
- Chin, Joseph Meng-chun; Chuang, Ching-Pao (2015). The Relationships among School-Based Budgeting, Innovative Management, and School Effectiveness: A Study on Specialist Schools in Taiwan, *Asia-Pacific Education Researcher*, 24, 4, 679-693.
- Gray, Julie (2016). Investigating the Role of Collective Trust, Collective Efficacy, and Enabling School Structures on Overall School Effectiveness, *Education Leadership Review*, 17, 1, 114-128.
- Greb, W. (2019). Principal leadership and student achievement: What is the effect of transformational leadership in conjunction with instructional leadership on student achievement?, Doctoral dissertation, Marian University, Department: Doctoral Studies, School Location: United States – Wisconsin.
- Rousen, L (2020). *School Discipline Best Practice for Administrators*. 5 Edition Sage Publication Company.